

REMIGIJUS OŽELIS

Klaipėdos universitetas, Lietuva
Klaipėda University, Lithuania

MARIOLOGIJA KUNIGO JURGIO AMBROZIEJAUS PABRĖŽOS PAMOKSLUOSE

Mariology in the Sermons of Priest
Jurgis Ambroziejus Pabrėža

SUMMARY

To commemorate the 250th anniversary of his birth, the year 2021 was declared the year of Jurgis Ambroziejus Pabrėža (1771–1849). J.A. Pabrėža was a priest, Franciscan, scientist, botanist, educator, participant of Lithuanian Cultural Movement, Samogitian writer and creator of scientific terms, bibliophile as well as professional preacher. Fr. J.A. Pabrėža prepared his sermons with great responsibility, choosing a topic relevant to the time and place and taking into account the mentality of his listeners. He himself compiled his sermons and divided them by topic. The subject of this article is mariology in Fr. J.A. Pabrėža's sermon collection entitled "Sermons on Various Matters". J.A. Pabrėža's sermons clearly reveal marionism in addition to the necessary christocentrism. By focusing on the proclamation of salvation through Jesus Christ and within Jesus Christ, the preacher associates this proclamation with a special emphasis on the role of the Blessed Virgin Mary in the history of salvation. Without Holy Mary, there would be no Jesus Christ, and thus there is an interconnection between the worship of Jesus Christ and the reverence for the Blessed Virgin Mary.

SANTRAUKA

Minint 250-ąsias Jurgio Ambroziejaus Pabrėžos (1771–1849) gimimo metines, 2021 m. paskelbti jo metais. J. A. Pabrėža – kunigas, pranciškonas, mokslininkas, botanikas, pedagogas, lietuvių kultūrinio sąjūdžio dalyvis, žemaičių rašijos veikėjas ir mokslo terminų kūrėjas, bibliofilas, profesionalus pamokslininkas. Kun. J. A. Pabrėža atsakingai ruošdavosi pamokslams, parinkdavo tuo metu aktualią temą, atsižvelgdavo į klausytojų mentalitetą. Pats sudarė savo pamokslų rinkinius ir juos suskirstė pagal temas. Šio straipsnio objektu pasirinkta mariologija kun. J. A. Pabrėžos pamokslų rinkinyje *Pamokslai vairingose materijose*. J. A. Pabrėžos

RAKTAŽODŽIAI: Jurgis Ambroziejus Pabrėža, pamokslai, Švenčiausioji Mergelė Marija, mariologija.

KEY WORDS: Jurgis Ambroziejus Pabrėža, sermons, The Blessed Virgin Mary, mariology.

pamoksluose šalia būtino kristocentizmo itin daug vietos skiriama marijiniškumui. Orientuodamasis į išganymo skelbimą per Jėzų Kristų ir Jėzuje Kristuje, pamokslininkas šį skelbimą susieja su Švenčiausios Mergelės Marijos vaidmens akcentavimu išganymo istorijoje.

ĮVADAS

Lietuvos Respublikos Seimas (Nutarimas Dėl 2021 metų paskelbimo Jurgio Ambroziejaus Pabrėžos metais. 2020-06-29. Nr. XIII P-3912), atsižvelgdamas į tai, kad 2021 m. minimos mokslininko, botaniko, pedagogo, lietuvių kultūrinio sąjūdžio dalyvio, žemaičių raštijos veikėjo ir mokslo terminų kūrėjo, bibliofilo, kunigo pranciškono Jurgio Ambroziejaus Pabrėžos (1771–1849) 250 metų gimimo metinės, paskelbė 2021 metus J. A. Pabrėžos metais. Tuo pabrėžiama, kad J. A. Pabrėža reikšmingai prisidėjo prie Lietuvos mokslo raidos, švietimo ir dvasinės kultūros puoselėjimo bei jo paveldo perdavimo dabarties ir ateities kartoms. Tai plačių interesų žmogus, kuris visomis savo galiomis siekė tarnauti žmonėms glaudžiai išlaikydamas mokslo ir tikėjimo vienybę, skelbti Dievo žodį, „kad įgytume išganymą per mūsų Viešpatį Jėzų Kristų“ (1 Tes 5, 9). Bažnyčia visuomet pamokslą vertino kaip vieną svarbiausių priemonių skleisti tikėjimą. Pamokslas yra Dievo veiksmingos išganomosios valios skelbimas, kurį Bažnyčioje Jėzaus vardu vykdo įgalioti asmenys (Vaičiūnas 2008: 93–95; Vaičiūnas 2013: 35). J. Pabrėža pamokslams ruošdavosi ir juos skelbdavo labai atsakingai. Taip kun. J. Pabrėža tapo to laikotarpio vienu garsiausių ir profesionaliausių pamokslininkų.

J. Pabrėžos pamokslai galėtų būti teologinių tyrimų objektu. Deja, nepelnytai ir dėl susiklosčiusių istorinių aplinkybių (didžioji pamokslų dalis nėra išlikusi)

kun. J. Pabrėžos pamokslai, kurių pasiklausyti keliaudavo minios žmonių iš įvairių Žemaitijos vietovių, nėra išsamiau teologų tyrinėti. Jo pamokslais pirmiausia susidomėjo etnografai, radę juose medžiagos XIX a. pirmosios pusės žemaičių buičiai ir papročiams nušviesti (Gylienė 2008: 25). Istorijos daktaro kun. Viktoro Gidžiūno monografijoje, skirtoje J. Pabrėžos gyvenimui ir darbams (žr. Gidžiūnas 1993), pirmą kartą išsamiai nušviesta biografija, dėmesio skiriama ir pamokslų turiniui aptariant juose minimus žemaičių papročius (Gidžiūnas 1993: 109–202). Tad ateityje lieka plačios galimybės tirti kun. J. Pabrėžos pamokslus iš įvairių teologijos sričių perspektyvos.

Pats kun. J. Pabrėža sudarė savo pamokslų rinkinius ir juos suskirstė pagal temas. Tyrinėtojai įvardina buvus dešimt pamokslų rinkinių (žr. Gidžiūnas 1993: 91–100; Gylienė 2008: 25). Šiame straipsnyje analizuojant J. Pabrėžos pamokslų mariologinius aspektus remiamasi vienu iš išlikusių pamokslų rinkinių – *Pamokslai vairingose materijose*¹. Šiuose pamoksluose galime išskirti įvairias sisteminės teologijos sritis: kristologiją, pneumatologiją, ekleziologiją, sakramentologiją, mariologiją, eschatologiją, fundamentinę, moralinę teologiją ir pan. Pamokslu perteikiant krikščionišką tikėjimą, pagrindinė žinia išlieka Jėzus Kristus, tikintieji vedami į „gyvybinę ryšį su Jėzumi Kristumi“ (Baniulis 2006: 23), nes Jėzus Kris-

tus laikomas centru išganymo istorijoje ir krikščioniškame skelbime (Vorgrimler 2003: 292). Šioje apžvalgoje gilinsimės į J. Pabrėžos pamokslų marijiškumą, nes tikrasis pamaldumas Dievo Motinai kaip tik yra kristocentriškas, maža to, jis giliausiai išsiskynęs Triasmėnėje Dievo paslapyje, susijęs su Įsikūnijimo ir Atpirkimo paslaptimis. Dėl pamaldumo Marijai reikia pažymėti, kad čia kalbama

ne tik apie širdies poreikį, tam tikrą jausminį polinkį, bet ir apie objektyvią tiesą, apie Dievo Gimdytoją. Marija yra naujoji Ieva, kurią Dievas stato šalia naujojo Adomo-Kristaus, pradedant nuo Apreiškimo, per gimimą Betliejuje, vestuves Galilėjos Kanoje iki Golgotos kryžiaus ir Sekminių vakarienės: Atpirkėjo Kristaus Motina yra Bažnyčios Motina (Jonas Paulius II 1995: 165).

KUN. J. PABRĖŽOS KAIP PAMOKSLININKO VEIKLA

Po mokymosi Kretingos mokykloje ir studijų Aukštojoje Lietuvos mokykloje Vilniuje bei po dalyvavimo sukilime 1794 m. rugpjūčio 1 d. Jurgis Pabrėža įstoja į kunigų seminariją Varniuose, kurioje mokosi nepilnus dvejus metus. 1796 m. sausio 26 d. vysk. Steponas Giedraitis jį išventina kunigu, nes prieš tai jau dvejus metus Vilniuje buvo studijavęs teisę, teologiją ir Šventąjį Raštą.

Po šventimų kun. J. Pabrėža paskiriamas Šiluvos vikaru. Vikarui tenka nelengva pastoracinio darbo našta: aukoti Mišias, sakyti pamokslus, klausyti išpažinčių, lankyti ligonius ir pan. Be to, kun. J. Pabrėža, vikaraudamas Šiluvoje, pradeda sakyti pamokslus ir kaimyninėse parapijose. Pirmasis iki šiol išlikęs jo pamokslas yra sakytas Mosėdyje 1796 m. apie Švenčiausiojo Sakramento įsteigimą.

1798 m. pradžioje J. Pabrėža paskiriamas Raudėnų parapijos administratoriumi. Jausdamas didelę pastoracinę ir administracinę atsakomybę, stengėsi pažinti parapijiečius, jų silpnybes ir stiprybes, kad galėtų naikinti tai, kas bloga, ir ugdyti tai, kas gera. Dėl to jau pirmame pamoksle Raudėnuose iškelia savo rūpestį parapijiečių išganymu.

Neišbuvęs dvejų metų administratoriumi prašosi atleidžiamas iš pareigų. Taip 1799 m. pabaigoje jis paskiriamas Tverų parapijos vikaru. Iš jo raštų Tveruose yra išlikę trys pamokslai: apie artimo šlovės nuplėšimo atitaisymą, apie Dievo buvimą ir neklaidingumą ir apie Dievo teisumą.

1802 m. paskiriamas Plungės vikaru, kur pagarsėja kaip pamokslininkas, kurio klausyti susirenka didžiulės minios. Jau tada buvo matyti, kad J. Pabrėža pamokslams kruopščiai ruošiasi, parenka tuo metu ir toje vietoje aktualią temą, kurią pritaiko klausytojų mentalitetui.

Nuo 1807 m. pradeda rūpintis, kaip gyventi altarijoje Kartenoje. Atsisakęs vikaro pareigų ir būdamas altarista tiki, kad galės daugiau laiko skirti savo ir kitų dvasiniams reikalams. Tad gyvendamas Kartenoje jis itin daug dėmesio skiria pamokslų rengimui ir sakymui. Vien Kartenoje sakytų pamokslų yra išlikę 36. Tuo metu kun. J. Pabrėža pamokslus sako ir tolimesnėse parapijose: Budriuose, Jokūbave, Kalnalyje, Kretinijoje, Plungėje, Veiviržėnuose, Vėžaičiuose. Iš to laiko yra išlikę 13 pamokslų (Gidžiūnas 1993: 17–32; Gidžiūnas 1976:

362–369). Kretingos pranciškonai kviesdavo kun. J. Pabrėžą sakyti pamokslų per vienuolyno šventes, kai susirinkdavo gausios maldininkų minios.

1816 m. gruodžio 8 d. kun. J. Pabrėža pradeda noviciatą stojimui į Kretingos pranciškonų vienuolyną tretininku. 1817 m. gruodžio 9 d., baigęs noviciatą, padaro įžadus, apsivelka abitą, gauna vienuolinį Ambroziejaus vardą. Taip subrendusi asmenybė vienuolyne randa sąlygas toliau save tobulinti ir talentams atskleisti, įgyja platesnes galimybes ruošti pamokslus ir juos sakyti. Netrukus jis paskiriamas Kretingos mokyklos mokytoju ir kapelionu (Gidžiūnas 1993: 44, 56; Gidžiūnas 1976: 362–369).

1821 m. ordino vadovybė paskiria kun. J. Pabrėžą vienuolyno pamokslininku. Pagal Mažesniųjų Brolių Ordino tradiciją į pamokslininko pareigas skiriamas tik pakankamai Šventąjį Raštą išmanantis, pavyzdingo gyvenimo kunigas. Kun. J. Pabrėža jau buvo pagarsėjęs pamokslais, turėjo visas gero pamokslininko savybes: aštrų protą, stiprią valią, jautrią širdį, gerą atmintį, lakią vaizduotę ir pakankamą išsilavinimą (Gidžiūnas 1993: 84; Gidžiūnas 1976: 362–369). Iš kun. J. Pabrėžos meilės kupino Kristaus pažinimo kilo troškimas Jį skelbti ir raginti kitus tarti „taip“ tikėjimui į Jėzų Kristų (Katalikų Bažnyčios katekizmas 2012: nr. 229).

MARIOLOGINIAI AKCENTAI KUN. J. PABRĖŽOS PAMOKSLUOSE

Tėvas Ambroziejų galime laikyti profesionaliu pranciškonų pamokslininku. Pranciškoniškoje teologijoje ir pamaldume pirmą vietą po Jėzaus Kristaus užima jo Motina Marija (Gidžiūnas 1976: 368). Kadangi apie Mariją ką nors galima žinoti tik iš to, kas kalbama apie Jėzų Kristų, teologijoje mariologija eina kartu su kristologija ir soteriologija, o pati kristologija susijusi su mariologija.

Kun. J. Pabrėža iškilminguose pamoksluose, išryškinęs ir paskelbęs pamokslo temą, savo sukurta malda kreipiasi į Dievą, prašydamas jo pagalbos, kad pamokslą gerai pasakytų, kad klausytojai jo atidžiai klausytų ir suprastų ir kad jis būtų naudingas jų išganymui. Po to, pranciškonų pamokslininkų pavyzdžiu pavesdamas tikinčiuosius Dievo Motinos Marijos globai, sukalba *Sveika, Marija* (Gidžiūnas 1993: 91).

Be Švenčiausiosios Mergelės Marijos nebūtų Jėzaus Kristaus. Tad kun. J. Pabrėža draugėn jungia Jėzaus Kristaus garbinimą ir pagarbą Švenčiausiajai Mergelei Marijai.

Šventoji Bažnyčia sujungdama dvi maldas [„Tėve mūsų“ ir „Sveika, Marija“] moko mus apie visų didžiausią ir ypatingą vienybę, kurią Viešpats Kristus turi su savo Motina Švenčiausiaja Mergele Marija.²

Meilę Marijai pranciškonams įkvėpė šv. Pranciškaus Asyžiečio pavyzdys. Tokia pranciškoniška meile ir pagarba Švenčiausiajai Mergelei Marijai Dievo Motinai visą savo gyvenimą buvo persiėmęs ir kun. J. Pabrėža. Kunigaudamas Raudėnuose pasirenka Švenčiausiąją Dievo Motiną savo Motina, Globėja ir Saugotoja, o Tveruose pasiryžta prieš kiekvieną svarbesnį darbą kreiptis į Mariją ir prašyti užtarimo. Įstojęs į vienuolyną tėvas Ambroziejus pasirenka Švenčiausiąją Dievo

Motina savo Motina, Valdove ir Globėja pavesdamas jai visus savo pasiryžimus (Gidžiūnas 1993: 68), nes „Švenčiausioji Mergelė Marija Dievo Motina dėlei jos dieviškos motinystės yra aukščiau už visus šventuosius ir už visas dangiškas dvasias“.³

Kun. J. Pabrėžos pamoksluose atskleidžia mariologinis išvalgumas, akcentuojant, kad Mergelė Marija nėra Dievas.

Tiesa, Švenčiausioji Mergelė Marija nėra Dievas, <...> ir kas Švenčiausiąją Mergelę Mariją laikytų tikru Dievu, padarytų sunkią nuodėmę prieš Dievą. <...> Švenčiausioji Marija taip pat yra Dievo sukurta, jinai nieko neturi pati iš savęs, ką galėtų kitiems duoti. Jinai neturi dievystės savyje.⁴

Kai meldiesi prie kurio šventojo, ar angelo sargo, ar prie pačios Švenčiausiosios Mergelės Marijos, nereikia jų laikyti Dievu, ir niekada nereikia turėti juose viltį, <...> per jų maldas viliamės gauti iš Dievo, ko prašome. Taigi, kai meldžiamės prie šventojo, nereikia sakyti: „pasigailėk manęs“ arba „duok man“. Reikia sakyti: „melskis už mane“ arba „užtark mane“. Kas Švenčiausiąją Motiną laiko Dievu, <...> tas nusideda pirmam Dievo įsakymui.⁵

Tačiau Švenčiausioji Mergelė Marija nusipelnė didžiausios pagarbos, nes

Visų pirmausia po Dievo, pirmiau už visus šventuosius ir dangaus angelus, reikia garbinti Švenčiausiąją Mergelę Mariją Motiną Dievo. Ją pats Dievas apdovanojo savo Sūnaus motinyste. Jos klausė pats Viešpats Kristus, jinai labiausiai palaiminta iš visų žmonių.⁶

Evangelijose Mergelė Marija vadinama „Jėzaus motina“ (Jn 2, 1; 19, 25), o dar prieš Sūnaus gimimą, Šventajai Dvasiai įkvėpus, giminaitės Elzbietos ji buvo

džiugiai pavadinta „mano Viešpaties motina“ (Lk 1, 43). Iš tiesų tas, kurį ji pradėjo iš Šventosios Dvasios kaip žmogų ir kuris iš tikrųjų tapo jos sūnumi pagal kūną, yra ne kas kitas, kaip amžinojo Tėvo Sūnus, antrasis Švenčiausiosios Trejybės Asmuo. Bažnyčia išpažįsta, kad Marija tikrai yra *Dievo Motina* (Katalikų Bažnyčios katekizmas 2012: nr. 495), nes ji yra žmogumi tapusio amžinojo Dievo Sūnaus, paties Dievo, Motina (Tikėjimo tiesos trumpai 2009: 22).

Mergelė Marija yra Motina paties Viešpaties Dievo, nes jinai pagimdė žemėje Viešpatį Kristų, kuris yra tikras žmogus ir tikras Dievas. Dėl to šv. Augustinas sako: Motina, išganyto mūsų, nes Ieva atnešė vargą į žemę, o mūsų Viešpaties Motina, Mergelė Marija atnešė išganyimą, nes jos Sūnus atpirko mus nuo amžinos pražūties.⁷

Gindamas Marijos kaip Dievo Motinos titulą, kun. J. Pabrėža primena Efezo visuotinį susirinkimą, kuriame buvo pasmerktas Nestorijus:

Šventoji Bažnyčia Efezo susirinkime pasmerkė Nestorijaus ereziją, kuris bedieviškai tvirtino, jog Švenčiausiąją Mergelę Mariją tereikia tiktai vadinti Motina Kristaus, o ne Motina Dievo.⁸

Kl.: Kaip Švenčiausioji Mergelė gali vadintis Dievo Motina, jeigu jinai dievystės nepridėjo ir nepagimdė, nes dievystė yra be pradžios per amžius?

Ats.: Nors Mergelė Marija dievystės nepagimdė, jinai tikrai gali vadintis Dievo Motina, nes pagimdė Dievą, išikūnijusį žmoguje. Kaip apie kitas motinas niekas nesako, kad jos tėra tiktai kūno motinomis, nors dvasia ne jų, o Dievo sukurta. Tačiau vadinasi motinomis kaip kūno,

taip ir dvasios. Taip ir Marija, nors nedavė pradžios dievystei, pagimdė tokį Sūnų, kuris yra ir Dievas, ir žmogus.⁹

Kad galėtų būti Gelbėtojo Motina, Marija buvo Dievo apdovanota tokio uždavinio vertomis dovanomis. Angelas Gabrielius Apreiškimo metu ją sveikina kaip „malonėmis apdovanotą“ (Lk 1, 28). Amžiams bėgant Bažnyčia suvokė, kad Dievo „malonėmis apdovanotoji“ Marija buvo atpirkta nuo pat savo prasidėjimo momento. Tai išpažįstama Nekaltojo Prasidėjimo dogma, popiežiaus Pijaus IX paskelbta 1854 m.: Švenčiausioji Mergelė Marija nuo pirmos prasidėjimo akimirkos ypatinga visagalio Dievo malone ir privilegija dėl žmonijos Atpirkėjo Jėzaus Kristaus nuopelnų buvo apsaugota nuo gimtosios nuodėmės ir nė kiek jos nesutepta (Katalikų Bažnyčios katekizmas 2012: nr. 490–491). Taigi dar trisdešimt metų iki oficialaus dogmos paskelbimo J. Pabrėža pamoksluose kalba apie Švenčiausios Mergelės Marijos laisvumą nuo gimtosios nuodėmės:

Visi žmonės prasideda ir gimsta su gimtąja nuodėme, tuo pačiu jau pažeisti, silpni. Tačiau Švenčiausioji Mergelė buvo laisva ir sveika.¹⁰ Mergelė Marija gimė be gimtosios nuodėmės.¹¹ Laisva buvo nuo gimtosios nuodėmės, kurioje gimsta visi kiti žmonės.¹²

Pamokslininkas, su didžiausia pagarba kalbėdamas apie Švč. Mergelę Mariją, jai priskiria Bažnyčios suteiktus titulus:

Švenčiausioji Mergelė yra Dangaus ir Žemės Karalienė, kaip gieda Šventoji Bažnyčia: Karaliene Dangaus, Karaliene angelų, Karaliene arkangelų, Karaliene patriarchų, Karaliene pranašų, Karaliene apaštalų, Karaliene visų šventųjų. Yra Žvaigždė, nes mums šviečia savo spinduliais.¹³

Kun. J. A. Pabrėžos pamoksluose randami mariologiniai akcentai svarbūs kristologijai, teologijai apie malonę, apie išganyką, apie eschatologiją. Per Mergelę Mariją Dievas tapo kūnu, o pats apsireiškęs Dievas per Jėzų Kristų tapo žmonijos „tikroji šviesa“ (1 Jn 2, 8), „kelias, tiesa ir gyvenimas“ (Jn 14, 6).

IŠVADA

Krikščioniško skelbimo centre yra išskirtinis asmuo – Jėzus Kristus, tad ir krikščioniškiems pamokslams būdingas kristocentrizmas. Peržvelgus kun. J. A. Pabrėžos pamokslų rinkinį *Pamokslai vairingose materijose* matyti, jog pamokslininkas išlaiko žinios kristocentriškumą tiek tiesiogiai pamokslų *tiksluose, skelbdamas išgelbėjimą per Jėzų Kristų, tiek netiesiogiai perteikdamas Jėzaus Kristaus mokymą* apie Dievą, žmogų, laimę, moralinį gyvenimą, mirtį ir pan. Kun. J. A. Pabrėžos pamoksluose šalia būtino kristocentrizmo nepaprastai akcentuojamas ir ma-

rijiniškumas. Orientuodamasis į išganymo skelbimą per Jėzų Kristų ir Jėzuje Kristuje, ši skelbimą susieja ir su Švenčiausios Mergelės Marijos vaidmens akcentavimu išganymo istorijoje. Be Švenčiausiosios Mergelės Marijos nebūtų Jėzaus Kristaus. Tad kun. J. A. Pabrėža draugėn jungia Jėzaus Kristaus garbinimą ir pagarbą Švenčiausiajai Mergelei Marijai, nes tikrasis pamaldumas Dievo Motinai kaip tik yra kristocentriškas, maža to, jis giliausiai įsikūnijęs Triasmėnėje Dievo paslapyje, susijęs su Įsikūnijimo ir Atpirkimo paslaptimis.

Literatūra

Baniulis Algis. 2006. Popiežiaus Jono Pauliaus II mokymo centre – Kristus, *Soter* 20 (48): 23–37.

Gidžiūnas Viktoras. 1976. Šv. Ambroziejus Pabrėža – šv. Pranciškaus dvasios sūnus, *Aidai* 8: 362–369.

Gidžiūnas Viktoras. 1993. *Jurgis Ambraziejus Pabrėža*. Roma: Lietuvių Katalikų Mokslų Akademija.

Gylienė Laima. 2008. Švietimo epochos atspindžiai Jurgio Pabrėžos pamoksluose, *Žemaičių žemė* 2: 24–39.

Jonas Paulius II. 1995. *Žengiant per vilties slenkstį*. Iš italų ir lenkų k. vertė Z. Ardickas ir M. Paša-
kinskienė. Vilnius: Katalikų pasaulis.

Katalikų Bažnyčios katekizmas. 2012. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.

Lietuvos Respublikos Seimas. *Nutarimas Dėl 2021 metų paskelbimo Jurgio Ambrozėjaus Pabrėžos metais*. 2020-06-29. Nr. XIIIIP-3912. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/6e538f70abe211ea8aadde924aa85003?jfwid=9iufxrg8p> [žr.: 2020 12 20].

Liturginis maldynas. 2007. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.

Pamokslų Wayringosy materyjosy at rožniu woytu, iwayriusy laykusy Sakity par Kónyga Ambrožiejó Pabreža Tercyjorió Zokana Szwęta Tiewa Prączyzszkaus. Rinkinyš saugomas Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyriuje, signatūra F9-3360.

Šventasis Raštas. 2009. Iš hebrajų, aramėjų ir graikų k. vertė A. Rubšys, iš graikų k. vertė Č. Kavaliauskas. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.

Tikėjimo tiesos trumpai. 2009. Iš italų k. vertė J. Kurmauskaitė. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.

Vaičiūnas Vytautas Steponas. 2008. Homiletika nūdienos akademinėje bendruomenėje, *Soter* 27 (55): 93–98.

Vaičiūnas Vytautas Steponas. 2013. Pastoraciniai homiletikos tikslai Bažnyčios misijinėje perspektyvoje, *Soter* 46 (74): 35–48.

Vorgimler Herbert. 2003. *Naujasis teologijos žodynas*. Iš vokiečių k. vertė G. Žukas. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba.

Nuorodos

- ¹ *Pamokslų Wayringosy materyjosy at rožniu woytu, iwayriusy laykusy Sakity par Kónyga Ambrožiejó Pabreža Tercyjorió Zokana Szwęta Tiewa Prączyzszkaus*. Įrištas pamokslų rinkinyš saugomas Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyriuje, signatūra F9-3360. Bibliotekos lape įrašyta: „Rankraštis gautas iš Religijų reikalų tarybos prie TS RS MT Įgaliotinio Lietuvos TSR 1967 m. balandžio 15 d. (J. Rugienio)“. Rinkinyje pateikiami pamokslai sakyti 1815–1850 m. Mosėdyje, Kartenoje, Telšiuose, Kretingoje, Salantuose, Švėkšnoje, Palangoje, Alsėdžiuose, Kuliuose.
- ² „Bażnicze Szwęta tyidwy Maldy wynkartó sójung: moka par tay mómis apey wysódydziaussy yr ipatinga wyiniby, kóryi tór Chrystus Pons só Szwęčiausy Maryjy Pannó Motinó sawa.“ *Pamokslós Apey Malda Sweyka Maryje ógótnay, yr ipatingay apey dawy pyrmijy daly Jos. Sakits Sałatusy laykó Sekmyniu*. *Metusy* 1823, p. 571.
Čia ir toliau J. Pabrėžos pamokslai cituojami iš *Pamokslų Wayringosy materyjosy at rožniu woytu, iwayriusy laykusy Sakity par Kónyga Ambrožiejó Pabreža Tercyjorió Zokana Szwęta Tiewa Prączyzszkaus*.

Čia ir toliau tekste J. Pabrėžos pamokslų citatos šio straipsnio autoriaus laisvai perteikiamos dabartine lietuvių kalba išlaikant pirminę minties prasmę.

- ³ „Motina Dyiwa Szwęčiausy Panna, noris mažesny ira óz Dyiwa: bet auksztesny ira óz wysus Aniołus, yr Szwętusius, o tay diel gadnastys Motynistys Dyiwa.“ *Pamokslas Apey Prisakimus Dyiwa ógótnay, yr apey Pyrma Prisakima ipatey imta. Sakyts laykó Dydzioiy Jubileusza Mosiedie. Metusy* 1826, p. 27.
Palygink: „Szwęčiausy Maryje Panna Motina Dyiwa, dieley Jos Motynistys gadnóma, ira netyktay óz wysus Szwętusius, ale pagalaus yr óz paczes Dagyszszkas Dwases.“ *Pamokslas Apey Prisakimus Dyiwa ógótnay, yr apey Pyrma Prisakima ipatey imta. Sakyts laykó Dydzioiy Jubileusza Mosiedie. Metusy* 1826, p. 23.
- ⁴ „Tyisa: iog Szwęčiausy Maryje Panna niera Dyiwó, <...> yr kas Szwęčiausy Maryiy Panna tórietum óz tykra Dyiwa, smertėlnay grieszitu prisz Wiera. <...> O Szwęčiausy Maryje ira sótwerta nóu Pona Dyiwa, nieka netór pati ysz sawys, kóu galietum kytam dóuty, netór niejo-

kios Dyiwistys sawiey.“ *Pamoksla Dieł paógynyma Brostwyniku Rožacziaus S. Sakits Mosiediey laykó prijemyma Wiernuju i tą Brostwa. Metusy 1827.* Dyinoy Szwętyš Rožacawos, p. 746.

⁵ „Diełtogi mełdątes pri kório Szwętoiy, Arba pri Anioła, o pagalauš yr pri paczios Szwęcziausys Maryjos Pannos, nereyk anu tóriety óž Dyiwa, yr nieka nóu anu nereyk wyltyš, <...>, par kóriu małdas wylamos nóu Dyiwa tóu aptóriesėtis, ko praszom. – Tadgi mełdamos pri kório Szwętoiy: nereyk sakity: Sósymyłk ónt mónys: arba: dóukmón: ale reyk sakity: melskes óž móni: arba priczinawokes óž móni. <...> Kas Szwęcziausy Motina Dyiwa tórietu óž Dyiwa, <...> tas grieszitu prisz pyrma Prisakima Dyiwa.“ *Pamokslós Apey Óntra Dali Pyrmoiy Prisakima Dyiwa: tay ira: apey Wiera, Wylty, Meyly yr Garby Dyiwa. Sakits Sałątusy laykó atpósku 40 adinu, par Sekmynes. Metusy 1825, p. 64.*

⁶ „Pym wysu Szwętuju, pagalauš yr pyrm pacziu Aniolyszku Dwasiu, wysópyrmiausey po Dyiwa reyk garbinty Szwęcziausy Maryiy Pana Motina Dyiwa: nes Anóu patsay Dyiwias apdownoiy Motynisty Sunaus sawa: Anos kłausy patsay Chrystus Pons: anóu pagyrtó wadyn wysas gymynys.“ *Pamokslós Apey Óntra Dali Pyrmoiy Prisakima Dyiwa: tay ira: apey Wiera, Wylty, Meyly yr Garby Dyiwa. Sakits Sałątusy laykó atpósku 40 adinu, par Sekmynes. Metusy 1825, p. 64.*

⁷ „Pana Szwęcziausy ira Motina patyis patyis Pona Dyiwa: nes Ana pagimdy ónt swieta Chrystusa Pona, kórs ira yr tykras žmogós yr tykras Dyiwias. Diełtogi yr S. Augóstyns saka: Motina óžgymyma musó: tay ira: Yiwa óžtrauky karony ónt swieta; o Motina Wieszpatyis musó, Maryja Pana atneszy Iszganima swietóu: nes Jos Sunós atpyrka mus nóu ómžynos prapólytis.“ *Pamokslós Apey tus žodzius: Szwėta Maryja Motina Dyiwa, melskes óž mus griesznus, no yr wałqđóy smerty musó. Amen. Sakits par J. K. Kosakauski Paprabaszczio Sałātu. laykó 40 Adinu Atpósku Sałóntusy. Metusy 1823, p. 589.*

⁸ „Bažnicze Szwėta ónt Sórinkyma Efezu, yszkedykdama herezyiy Nestoryjusza, kórs <...> twyrytyna bezbažnay: iog Szwęcziausy Maryiy Panna tereyk tyktay wadinty motinó Chrystusa, o ne Motinó Dyiwa.“ *Pamokslós Apey Małda Sweyka Maryje ógótnay, yr ipatingay apey dwy pyrmijiy daly Jos. Sakits Sałątusy laykó Sekmyniu. Metusy 1823, p. 572.*

⁹ „Kl. Kayp tatay ŠS. Panna gał wadintyš Motinó Dyiwa, kad Ana Dyiwistys yr nepradieiy, yr nepagimdy: nes Dyiwiste ira nóu ómžiu be pradžios? – Ats. Norint Maryja Panna Dyiwistys nepagimdy: wynok tykray yr slószney wadynas Motinó Dyiwa. Nes gimdy Dyiwa sósyłaczjyósi só žmogómi. – O kaypo apey kytas motinas nieks nesaka, iog anos tykray wyina kuna tiera Motinomis, norint ne ysz ju ymas dusze, ale Dyiwš Duszy sótwer, yr i pradieta kuna ileyd: wynok wadynas motinoms teyp duszys kayp yr kuna, nes gimda žmogó tórėti duszy yr kuna. Teyp yr Maryja norint nedawy pradžios Dyiwistey, pagimdy wynok toki Sunó, kórs ira Dyiwó yr Zmogó.“ *Pamokslós Apey Treti yr Ketwyrta Artykóla Wieros Szwętos, kóryi atsyraqđ Sódieiyimy Apasztołu, wadynamamamy Tykió i Dyiwa Tiewa. Sakits Sałątusy laykó Atpósku 40 Adinu par Sekmynes. Metusy 1834, p. 619.*

¹⁰ „Wysy žmonis prasyded, yr óžgem grieky smertėnamy, yr tóumi paczió jau nebsweyky, yr czistay pagedy: ale Szwęcziausy Panna lóusa yr sweyka bówa tamy daykty.“ *Pamokslós Apey Małda Sweyka Maryje ógótnay, yr ipatingay apey dwy pyrmijiy daly Jos. Sakits Sałątusy laykó Sekmyniu. Metusy 1823, p. 573.*

¹¹ „Maryja Pana <...> be grieka pyrmótyny óžgymy.“ *Pamokslós Apey tus žodzius: Szwėta Maryja Motina Dyiwa, melskes óž mus griesznus, no yr wałqđóy smerty musó. Amen. Sakits par J. K. Kosakauski Paprabaszczio Sałātu. laykó 40 Adinu Atpósku Sałóntusy. Metusy 1823, p. 588.*

¹² „Lóusa ana bówa nóu grieka pyrmgymy, kóremy óžgem kyty wysy žmonis.“ *Pamokslós Apey Małda Sweyka Maryje ógótnay, yr ipatingay apey dwy pyrmijiy daly Jos. Sakits Sałątusy laykó Sekmyniu. Metusy 1823, p. 575.*

¹³ „Szwėcziausy Panna ira Karalieny yr Pony Dağaus yr Zemys, kaypo gyid Bažnicze Szwėta sakidama: Karalieny Dağaus, Karalieny Aniołu, Archaniołu, Patryarchu, Pranaszu, Apasztołu yr wysu Szwętuju. <...> yr Zwayzdy: nes mums žyb spindóleys sawa <...>.“ *Pamokslós Apey Małda Sweyka Maryje ógótnay, yr ipatingay apey dwy pyrmijiy daly Jos. Sakits Sałątusy laykó Sekmyniu. Metusy 1823, p. 573.* Čia J. Pabrėža vardina epitetus iš Švenčiausios Mergelės Marijos litanijos. Žr. *Liturginis maldynas 2007: 268–269.*